

BOJ PROTI ZMENE KLÍMY

Na parížskej konferencii OSN o klíme v decembri 2015 sa zmluvné strany z celého sveta dohodli na obmedzení globálneho otepľovania výrazne pod 2 °C v porovnaní s predindustriálnou úrovňou. EÚ sa zaviazala znížiť emisie skleníkových plynov do roku 2030 o najmenej 40 % v porovnaní s hodnotami z roku 1990 a zároveň zlepšiť energetickú účinnosť o 27 % a zvýšiť podiel energie z obnoviteľných zdrojov na 27 % konečnej spotreby. Kľúčovým mechanizmom v boji proti zmene klímy je systém EÚ na obchodovanie s emisiami.

PRÁVNY ZÁKLAD A CIELE

Článok 191 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) stanovuje boj proti zmene klímy za výslovný cieľ politiky EÚ v oblasti životného prostredia.

VŠEOBECNÝ KONTEXT

A. Globálne otepľovanie

Odhaduje sa, že bez dodatočných politík zameraných na zníženie emisií priemerná celosvetová teplota v priebehu tohto storočia stúpne o ďalších 1,1 °C až 6,4 °C. Ľudská činnosť, napríklad spaľovanie fosílnych palív, odlesňovanie a poľnohospodárstvo, vedie k emisiám oxidu uhličitého (CO₂), metánu (CH₄), oxidu dusného (N₂O) a fluórovaných uhľovodíkov. Tieto skleníkové plyny zachytávajú teplo, ktoré sa vyžaruje z povrchu zeme, a zabraňujú jeho úniku do vesmíru, čím spôsobujú globálne otepľovanie.

B. Dôsledky zmeny klímy

Globálne otepľovanie viedlo a bude viesť k extrémnejším poveternostným javom (ako sú povodne, suchá, prudké dažde a vlny horúčav), lesným požiarom, problémom s dostupnosťou vody, miznutiu ľadovcov a zvýšeniu hladiny mora, posunom oblastí výskytu alebo dokonca vyhynutiu fauny a flóry, šíreniu chorôb a škodcov rastlín, nedostatku potravín a čerstvej vody a migrácii ľudí unikajúcim pred týmito hrozbami. Z vedeckých poznatkov vyplýva, že riziká nezvratných a katastrofických zmien by sa výrazne zvýšili, ak by globálne otepľovanie prekročilo 2 °C v porovnaní s úrovňami pred priemyselnou érou.

C. Náklady na činnosť oproti nákladom v prípade nečinnosti

V Sternovej správe vydanéj v roku 2006 sa uvádza, že riadenie globálneho otepľovania bude stáť 1 % celosvetového HDP ročne, pričom nečinnosť by mohla stáť najmenej 5 % HDP ročne a v najhoršom prípade až 20 % HDP. Do nízkouhlíkového hospodárstva

by teda bolo potrebné investovať len malú časť celkového svetového HDP a boj proti zmene klímy by priniesol výhody z hľadiska zdravia a väčšiu energetickú bezpečnosť a obmedzil iné škody.

D. Adaptácia na zmenu klímy

Konkrétne adaptačné opatrenia siahajú od miernych a nenákladných opatrení (ochrana vody, striedanie plodín, plodiny odolné suchu, verejné plánovanie a zvyšovanie informovanosti) po finančne nákladné ochranné opatrenia a opatrenia presídľovania, (zvyšovanie protipovodňových bariér, presídľovanie prístavov, priemyslu a ľudí z nízko položených pobrežných a povodňových oblastí). Cieľom [stratégie EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy](#) je, aby Európa bola odolnejšia v oblasti klímy. Podporuje lepšiu koordináciu a deľbu informácií medzi členskými štátmi a posilňuje začleňovanie adaptácie do všetkých príslušných politík EÚ.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Medzinárodná politika v oblasti zmeny klímy

V decembri 2015 vlády po viac ako dvoch desaťročiach rokovaní prijali prvú celosvetovú dohodu o boji proti zmene klímy, a to na 21. konferencii strán (COP21) Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy (UNFCCC) v Paríži. Cieľom [Parížskej dohody](#) je udržať rast priemernej globálnej teploty na úrovni výrazne nižšej ako 2 °C a vyvíjať úsilie o to, aby sa obmedzil na 1,5 °C v porovnaní s predindustriálnou úrovňou. V záujme splnenia tohto cieľa sa jej strany snažia dosiahnuť vrchol celosvetových emisií skleníkových plynov čo najskôr a dosiahnuť nulové čisté emisie v druhej polovici tohto storočia. Finančné toky majú sledovať tieto ciele. Po prvý raz musia všetky strany dohody vyvinúť ambiciózne úsilie o zníženie emisií skleníkových plynov podľa zásady spoločných, ale diferencovaných zodpovedností a príslušných spôsobilostí, t. j. podľa ich individuálnej situácie a možností. Každých päť rokov musia všetky krajiny obnovovať a aktualizovať svoje akčné plány v oblasti klímy (ďalej len „vnútroštátne stanovené príspevky“) a oznámiť ich transparentným spôsobom tak, aby sa mohol hodnotiť kolektívny pokrok („globálne hodnotenie“). Najmä najzraniteľnejšie, najmenej rozvinuté krajiny a malé ostrovné rozvojové štáty sa budú podporovať finančne aj prostredníctvom budovania kapacít. Adaptácii sa venuje rovnaká pozornosť ako zmiernovaniu dôsledkov a považuje sa za celosvetovú výzvu. Takisto je dôležité riešenie „strát a škôd“ spojených s nepriaznivými vplyvmi zmeny klímy. Táto dohoda nadobudla platnosť v novembri 2016 po tom, ako ju ratifikoval minimálny počet 55 vlád, ktoré predstavujú aspoň 55 % celkových celosvetových emisií skleníkových plynov.

B. Snahy v rámci EÚ zamerané na boj proti zmene klímy

Prostredníctvom [klimatického a energetického rámca na obdobie do roku 2030](#), ktorý tiež predstavuje záväzok podľa Parížskej dohody, sa EÚ zaviazala splniť tieto ciele, ktoré sa majú dosiahnuť do roku 2030: znížiť emisie skleníkových plynov o najmenej 40 % v porovnaní s hodnotami z roku 1990, zlepšiť energetickú účinnosť o 27 % a zvýšiť podiel energie z obnoviteľných zdrojov na 27 % konečnej spotreby. Rámec politiky do roku 2030 nadväzuje na ciele 20-20-20 prijaté predstaviteľmi EÚ v roku 2007 na rok 2020: 20 % zníženie emisií skleníkových plynov, 20 % zvýšenie podielu

energie z obnoviteľných zdrojov v rámci konečnej spotreby energie a 20 % zníženie celkovej spotreby primárnych zdrojov energie v EÚ (všetko v porovnaní s rokom 1990), ktoré sa všetky premietli do záväzných legislatívnych opatrení. [Plán EÚ pre prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo do roku 2050](#) stanovuje dlhodobý cieľ znížiť emisie skleníkových plynov o 80 %, pričom jej najnovšia [dlhodobá stratégia](#) sa zasadzuje za dosiahnutie klimaticky neutrálneho hospodárstva do roku 2050.

[Systém EÚ na obchodovanie s emisiami \(ETS\)](#) je prvý a stále najväčší medzinárodný trh s emisiami uhlíka a zároveň ťažiskový nástroj politiky EÚ na boj proti zmene klímy. Vychádza zo zásady stanovenia emisných stropov a obchodovania stanovil sa strop celkového množstva emisií skleníkových plynov, ktoré môže vypustiť viac ako 11 000 zariadení (továrne, elektrárne atď.), ktoré sú súčasťou tohto systému. Každé zariadenie nakupuje alebo získava tzv. emisné kvóty, ktoré členské štáty dražia. Tieto kredity – z ktorých každý zodpovedá jednej tоне CO₂ – možno v prípade nevyužitia odpredať iným zariadeniam. Celkové množstvo kvót sa časom postupne znižuje. Dva fondy – fond na modernizáciu a inovačný fond – podporia modernizáciu energetických systémov v členských štátoch s nižšími príjmami a podnietia inovácie prostredníctvom financovania obnoviteľných zdrojov energie, zachytávania a ukladania oxidu uhličitého (CCS) a nízkouhlíkových projektov. Súčasná [výnimka pre medzikontinentálne lety](#) bola predĺžená do konca roka 2023, keď sa má začať prvá fáza systému kompenzácie a znižovania emisií uhlíka v medzinárodnom letectve (CORSIA) Medzinárodnej organizácie civilného letectva (ICAO). [Švajčiarsko a EÚ sa dohodli na prepojení svojich systémov obchodovania s emisiami](#).

Emisie z odvetví, na ktoré sa systém ETS nevzťahuje, ako je cestná doprava, odpad, poľnohospodárstvo a stavebníctvo, podliehajú záväzným ročným cieľom znižovania emisií skleníkových plynov pre každý členský štát. Pri nedávnej aktualizácii Parlament a Rada súhlasili s minimálnymi cieľmi na obdobie 2021 – 2030, aby pomohli EÚ dosiahnuť cieľ 30 % zníženia emisií skleníkových plynov v týchto sektoroch a prispieť k splneniu cieľov Parížskej dohody. Okrem toho po prvýkrát bude musieť každý členský štát zaistiť, aby emisie z využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva (LULUCF) nepresahovali ich absorpciu. Inými slovami lesy, orné pôdy a pastviny sa budú riadiť udržateľným spôsobom, a to s cieľom absorbovať čo najviac emisií skleníkových plynov a aspoň toľko, ako sa v tom istom odvetví vypustí (pravidlo nulového deficitu), čo výrazne prispeje k boju proti zmene klímy.

Zámerom [smernice o energii z obnoviteľných zdrojov](#) je zabezpečiť, aby do roku 2020 energia z obnoviteľných zdrojov, ako sú biomasa, veterná, vodná a solárna energia, tvorila aspoň 20 % celkovej spotreby energie v EÚ, pokiaľ ide o výrobu elektrickej energie, dopravu, vykurovanie a chladenie. Pre rok 2030 bude platiť [nový cieľ](#) (32,5 %). Každý členský štát prijme vlastný národný akčný plán pre energiu z obnoviteľných zdrojov vrátane sektorových cieľov. Ako súčasť celkového cieľa sa členské štáty zaviazali, že aspoň 10 % (14 % v roku 2030) ich dopravných palív bude pochádzať z obnoviteľných zdrojov energie. Parlament a Rada sa tiež dohodli na cieľi EÚ v oblasti energetickej efektívnosti vo výške 32 % na rok 2030.

Technológiou [zachytávania a ukladania uhlíka](#) (CCS) sa CO₂ oddeľuje z atmosférických emisií (ktoré vznikajú pri priemyselných procesoch), stláča sa a prepravuje na miesto, kde sa dá skladovať. Podľa Medzivládneho panelu o zmene klímy (IPCC)

by technológia CCS mohla odstrániť 80 – 90 % emisií CO₂ vypúšťaných z elektrární využívajúcich fosílnu palivá. EÚ ustanovila regulačný rámec pre komerčné využívanie a dotovanie tejto novej technológie. Vykonávanie plánovaných demonštračných projektov v Európe sa však ukázalo ťažšie, než sa pôvodne predpokladalo, pričom jednou z hlavných prekážok sú vysoké náklady.

Nové osobné automobily registrované v EÚ musia spĺňať [emisné normy CO₂](#). Cieľ, ktorý má priemerný autopark dosiahnuť v roku 2015, je 130 g CO₂/km a od roku 2021 sa zníži na 95 g/km. Aby sa vytvorili stimuly pre priemysel na investície do nových technológií, možno využiť tzv. superkredity, na základe ktorých sa pri výpočte priemeru špecifických emisií CO₂ najmenej znečisťujúce automobily v ponuke každého výrobcu započítavajú ako viac než jeden automobil. Podobné nariadenie platí pre [dodávky](#). Parlament a Rada sa dohodli na ďalšom znížení emisií CO₂ celého vozového parku EÚ pre nové automobily (37,5 %) a nové dodávky(31 %) do roku 2030. Súbežne a prvýkrát sa cieľ zníženia emisií CO₂ o 30 % stanovil pre nové nákladné automobily, pričom predbežný cieľ je 15 % do roku 2025.

Informácie o [úspore paliva](#) v prípade nových osobných automobilov pri predaji či prenájme v EÚ sa spotrebiteľom už sprístupňujú, aby mohli pri kúpe nového vozidla uskutočniť informované rozhodnutie. Dôležitým prvkom, ktorý prispieva k zníženiu emisií skleníkových plynov, je aj [kvalita paliva](#). Cieľom právnych predpisov EÚ je zníženie intenzity emisií skleníkových plynov z palív o 6 % do roku 2020: má sa popri ostatných opatreniach dosiahnuť využívaním biopalív, ktoré však musia spĺňať určité kritériá udržateľnosti.

Emisie CO₂ z medzinárodnej námornej dopravy sú dosť vysoké a očakáva sa ich výrazný nárast. EÚ, ktorá požaduje globálny prístup, vytvorila systém na úrovni celej Únie na [monitorovanie, vykazovanie a overovanie \(MRV\) emisií CO₂ z lodí](#) ako prvý krok k ich zníženiu. Veľké lode budú musieť monitorovať a každoročne nahlasovať svoje overené emisie CO₂ uvoľnené na ceste do prístavov a z prístavov v EÚ spolu s ďalšími príslušnými informáciami.

Po zákaze chlórfluórovaných uhľovodíkov v 80. rokoch minulého storočia s cieľom zastaviť ničenie ozónovej vrstvy sa v celom rade priemyselných zariadení, napríklad klimatizácii a chladení, v súčasnosti ako náhrada používajú fluórované plyny, pretože nepoškodzujú ozónovú vrstvu. Môžu však mať potenciálny vplyv na globálne otepľovanie, a to až 23 000 krát silnejší než CO₂. EÚ preto prijala opatrenia na kontrolu používania [fluórovaných plynov](#) a zákaz ich použitia v nových klimatizačných a chladiacich zariadeniach do roku 2022 – 2025, čím stanovila tempo postupného ukončenia ich celosvetového používania.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament vyslal ako odpoveď na návrh rámca politik v oblasti klímy a energetiky na obdobie do roku 2030 predložený Komisiou silný signál, keď požadoval tri záväzné ciele (ambicióznejšie než ciele, ktoré boli nakoniec schválené): znížiť domáce emisie skleníkových plynov o minimálne 40 % v porovnaní s hodnotami z roku 1990,

30 % podiel obnoviteľných zdrojov energie na konečnej spotrebe energie a zvýšiť energetickú efektívnosť o 40 %.

Pred Parížskou konferenciou o zmene klímy v roku 2015 Parlament zdôraznil naliehavú potrebu účinne regulovať a obmedziť emisie z medzinárodnej leteckej a lodnej dopravy. Vyjadril sklamanie nad skutočnosťou, že organizácia ICAO nesúhlasila so znížením emisií zavedením systému CORSIA a namiesto toho sa zamerala najmä na kompenzácie bez záruky kvality a právne záväzný štatút až od roku 2027, pričom hlavní členovia ICAO sa zatiaľ nezaviazali, že sa zapoja do dobrovoľnej fázy.

Parlament uprednostňuje určovanie cien emisií oxidu uhličitého na širokom základe a zasadzuje sa za pridelovanie príjmov z obchodovania s emisiami na investície týkajúce sa klímy. Požadoval konkrétne kroky vrátane harmonogramu na postupné zrušenie všetkých dotácií na fosílna palivá do roku 2020.

Parlament sa počas rokovaní s Radou o fluórovaných skleníkových plynoch zasadzoval za úplné ukončenie používania týchto plynov poškodzujúcich klímu vo viacerých nových odvetviach, v ktorých sú dostupné bezpečné, energeticky účinné a nákladovo efektívne alternatívy.

V predchádzajúcom aktualizovanom dokumente o emisiách CO₂ z osobných automobilov a dodávok Parlament trval na čo najrýchlejšom zavedení nového celosvetového skúšobného cyklu vymedzeného v rámci OSN, ktorý by pri meraní emisií CO₂ odrážal skutočné jazdné podmienky.

Tina Ohliger
05/2019

